

ภาพผู้หญิงที่สะท้อนผ่านสุภาชิติตาเลียน

วิลาสินี แผงยงค์¹

Received: December 14, 2020

Revised: January 18, 2021

Accepted: January 25, 2021

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน บทบาทและสถานะของผู้หญิงอิตาเลียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก สังคมให้การยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิและพื้นที่ในการแสดงความสามารถและความเป็นตัวของตัวเองเท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงในปัจจุบันมีชีวิตที่ดีกว่าผู้หญิงในอดีตอย่างมาก จากการศึกษาสุภาชิติตาเลียนที่กล่าวถึงผู้หญิงหรือเกี่ยวข้องกับผู้หญิง พบว่าในสังคมที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกตัดสินและตีค่าในทางลบเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคกลางที่สังคมถูกกระแสการเกลียดชังผู้หญิงครอบงำ ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงทุกคนเกิดมาพร้อมกับบาป “ผู้หญิง” คือตัวแทนของความชั่วร้ายเลวทราม การเกิดของลูกสาวคือจุดเริ่มต้นแห่งหายนะของครอบครัว ได้แผ่ขยายไปทั่ว อย่างไรก็ตาม หากอยู่ในฐานะ “แม่” ผู้หญิงจะไม่ถูกมองด้วยอคติเช่นนี้ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า “ผู้หญิง” ที่ปรากฏในสุภาชิติตาเลียน คือเพศที่อ่อนแอ ไร้ความสามารถและชั่วช้า แต่ “แม่” คือผู้หญิงเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ที่ได้รับการสรรเสริญชื่นชมและกล่าวถึงในแง่บวก

คำสำคัญ: ผู้หญิงในสุภาชิติตาเลียน, ความเกลียดชังผู้หญิง, ปิตาธิปไตย, ความเป็นอื่น, ความเป็นแม่

---

¹ หน่วยงานผู้แต่ง: สาขาวิชาภาษาอิตาเลียน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: Wilasinee.F@chula.ac.th

The portrayal of women in Italian proverbs

Wilasinee Faengyong²

Received: *December 14, 2020*

Revised: *January 18, 2021*

Accepted: *January 25, 2021*

Abstract

This research paper aims to show that in the male-dominated Italian society, women have often been judged negatively and underestimated, particularly in the Medieval Era: an era in which the belief that all women were born with sin was widespread, and therefore in which women represented wickedness and evil. The birth of a daughter caused ruin to the family. However, when women turned into mothers, they would not be judged with such harsh prejudice. This study examines the attitude towards Italian women as shown through proverbs portraying the majority of the *gentil sesso* as weak, incapable and wicked, while mothers are the only figures who are praised, respected and positively regarded.

Keywords: women in proverbs, misogyny, patriarchy, otherness, motherhood

---

² Affiliation: Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

E-mail: Wilasinee.F@chula.ac.th

1. ผู้หญิงในโลกตะวันตก: บทบาท สถานะ อคติ และความเกลียดชัง

แม้ในขณะนี้ เราจะอยู่ในยุคดิจิทัล 5.0 ยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโลกในทุก ๆ ด้าน และแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะกำหนดให้ความเท่าเทียมทางเพศ (gender equality) เป็น 1 ใน 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ของโลก แต่ผู้หญิงจำนวนมากก็ยังคงตกเป็นผู้ถูกระงับด้วยความรุนแรง และความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายยังคงเป็นเป้าหมายที่ยากจะบรรลุ ทั้งนี้ หลิวเจินหมิน (Liu Zhenmin) ผู้กำกับดูแลกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (DESA) ได้ตอกย้ำประเด็นนี้ว่า “Women are far from having an equal voice to men” (as cited in “New UN gender study” 2020)

ไม่ว่าจะยุคใด สมัยใด ในสังคมปิตาธิปไตยที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) เพศหญิงหรือผู้หญิง คือสิ่งมีชีวิตที่อ่อนแอ ทั้งทางกายภาพและทางสติปัญญา ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพาและอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของผู้ชาย³

ในอดีต บทบาทและสถานะของผู้หญิงในแต่ละยุคสมัย มิได้มีความแตกต่างหรือดีเลวกว่ากันเท่าใด กล่าวคือ “ผู้หญิง” ในยุคกรีกโบราณ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับทาสและคนต่างชาติ ซึ่งถือเป็นกลุ่ม non-uomini⁴ ในขณะที่ “ผู้ชาย” คือกลุ่มคนที่ได้รับการยอมรับในฐานะพลเมือง (cittadino) ของนครรัฐเท่านั้น นอกจากนี้ ตัวละครที่เป็นผู้หญิงซึ่งปรากฏในบทประพันธ์ของบรรดาภคินีผู้ยิ่งใหญ่ เช่น โฮเมอร์ (Homer) หรือเฮสิโอด (Hesiod) ล้วนแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงมีชะตากรรมที่น่าเวทนาเพียงใด กล่าวคือ ผู้หญิงมีบทบาทและหน้าที่หลัก คือการเชื่อฟังและอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ชาย เรื่องงานบ้านงานเรือนเป็นความรับผิดชอบของพวกผู้หญิง ส่วนเรื่องการทำสงครามและการปกครอง ซึ่งเป็นกิจการสาธารณะ (public affairs) เป็นเรื่องของผู้ชาย ห้ามผู้หญิงก้าวล้ำหรือแทรกแซงในกิจการของผู้ชายเด็ดขาด นอกจากการที่มิได้ถูกนับว่าเป็นพลเมืองของนครรัฐเหมือนกับผู้ชายแล้ว ผู้หญิงยังต้องรับสภาพอย่างขมขื่นต่อการดูถูกที่เกิดจากการเกลียดชังของบรรดาผู้ชาย (misoginia) อีกด้วย ในบทประพันธ์ของยูริพิดีส (Euripides) และซีโมนิเดส (Semonides) ผู้หญิงคือสิ่งมีชีวิตที่น่ารังเกียจและเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุดที่พระเจ้าทรงสร้าง⁵ หรือแม้แต่ในงานของเอสคิลัส (Aeschylus) ผู้หญิงก็มิได้รับการยกย่องในฐานะแม่ผู้ให้กำเนิด แต่พวกหล่อนเป็นเพียงคนที่เลี้ยงดูตัวอ่อนหรือทารกในครรภ์เท่านั้น นอกจากนี้ ใน *Timeo* เพลโต (Plato) กล่าวว่า “ผู้หญิงเกิดจากกระบวนการเน่าสลายของผู้ชาย” (Ercolani [n.d.]) ในขณะที่ อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาคนสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันชี้ว่า ผู้ชายสำคัญและเหนือกว่าผู้หญิง เพราะผู้ชายคือแบบ (forma) ผู้หญิงคือสสาร (materia) ดังนั้น ผู้ชายจึงมีคุณสมบัติในการบริหารปกครองครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

อนึ่ง ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศได้ส่งผ่านและปรากฏให้เห็นในยุคต่อมา รวมถึงในยุคโรมันอีกด้วย กล่าวคือ สังคมมักแสดงทรรศนะและนำเสนอภาพของผู้หญิงในแง่ลบ⁶ และผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย (pater familias) เท่านั้น

ในยุคกลาง อคติและความเกลียดชังผู้หญิงมีความรุนแรงอย่างมาก คำสอนของคริสตจักรส่งผลและมีอิทธิพลต่อความคิดของคริสตศาสนิกชนอย่างเหลือหลาย ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นผู้สืบทอดความอ่อนแอและความชั่วร้ายต่อจากเอวา (Eva หรือ Eve) มนุษย์ที่ต้อริ้นและขัดสนคำสั่งของพระเจ้า เอวา เป็นต้นเหตุของบาปกำเนิด (peccato originale)

³ แม้แต่ในภาษาอิตาเลียนเอง donna (ผู้หญิง) เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ uomo ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงผู้ชายและมนุษย์ทั้งหมด

⁴ ผู้หญิง มิได้ถูกจัดประเภทตามแนวคิดคู่ตรงข้าม (binary opposition) ซึ่งคือ uomo/donna (ผู้หญิง/ผู้ชาย) แต่เป็น uomo/non uomini (ผู้ชาย/ไม่ใช่ผู้ชายหรือไม่ใช่มนุษย์)

⁵ “La donna è odiosa a tutti” (Euripides) และ “Il più grande male che Dio fece è questo: le donne.” (Semonides)

⁶ กรีนเวสเซียตี ได้แก่ มาร์เซียเล (Marziale) และ โจเวนาล (Giovenale) นำเสนอภาพลบของผู้หญิง โดยกล่าวหาว่า ผู้หญิงคือผู้ก่อให้เกิดความเสื่อมทรามต่อขนบธรรมเนียมที่ดีงาม และผู้หญิงมักลุ่มหลงในราคะ (lussuria)

เป็นตัวแทนของเพศหญิงที่โง่เขลา เพราะยอมตกเป็นเหยื่อให้ซาตาน (Satana) หลอกล่อให้กินผลไม้จากต้นไม้แห่งความรู้ชั่ว (frutto dell'albero della conoscenza del Bene e del Male) และยังชักชวนอาดัม (Adamo หรือ Adam) มนุษย์คนแรกที่พระเจ้าทรงสร้างให้ประพฤติดีเช่นตนอีก ด้วยเหตุนี้เอง “ผู้หญิง” ซึ่งเป็นลูกหลานของ เอวา จึงทำหน้าที่สืบทอดความชั่วร้ายและเป็นเสมือนจุดกำเนิดของความวิบัติทั้งหลาย ออกดีต่อผู้หญิง ซึ่งเกิดจากคำสอนของคริสตจักร มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติคนในสังคม และแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในสำนวนสุภาษิตที่ปรากฏในภาษาอิตาเลียน⁷

2. สุภาษิตเกี่ยวกับ “ผู้หญิง” ที่เกิดจากความกลัวและความเกลียดชังของ “ผู้ชาย”

จากการศึกษาวิเคราะห์สุภาษิตที่เกี่ยวกับผู้หญิงในภาษาอิตาเลียน พบว่า ภาพของผู้หญิงถูกนำเสนอทั้งในแง่ลบและแง่บวก หากแต่ด้านมืดของลูกสาวของเอวา (figlie di Eva) ถูกนำเสนอมากกว่า⁸ ทั้งนี้ เนื่องจากในสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายคือผู้กุมอำนาจ คือผู้กำหนดกฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติในสังคม ดังนั้น ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายและไม่มีวันทัดเทียมผู้ชายได้ อยากรู้ดี แม้ผู้ชายจะเป็นเพศที่แข็งแรง ฉลาดและมีความสามารถมากเพียงใด พวกเขา ก็คือมนุษย์ที่มีความกลัวและความกังวล ไม่ต่างอะไรจากผู้หญิง ผู้ชายจึงสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมผ่านสุภาษิตมากมาย เพื่อให้ผู้หญิงยอมรับและปฏิบัติตามได้กรอบที่พวกตนกำหนดไว้ ทั้งนี้ ที่มาของทัศนคติดังกล่าว เกิดจากการที่ผู้ชายไม่ต้องการสูญเสียสถานะเดิม (status quo) ของตนเอง (Schipper 2006, 20) ดังนั้น ภาพผู้หญิงที่สะท้อนผ่านสุภาษิตมากมาย จึงเป็นมุมมองและทรรศนะของผู้ชายทั้งสิ้น การประพันธ์สุภาษิต ประหนึ่งเพื่อต้องการตอกย้ำและประกาศให้บรรดาผู้หญิงยอมรับโดยดีว่า ผู้ชายดีกว่าและเหนือกว่าผู้หญิงในทุก ๆ ด้าน

บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอเรื่องภาพลักษณ์ของผู้หญิงอิตาเลียน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้หญิงทั่วไป (ผู้หญิงที่ยังไม่สมรสและลูกสาว) กลุ่มภรรยา (ผู้หญิงที่สมรสแล้ว ลูกสะใภ้และแม่หม้าย) กลุ่มมารดา (แม่และแม่ยาย) รวมถึงภาพลักษณ์ที่เกิดจากความแตกต่างทางเพศ (sexual difference) และลักษณะความเป็นอื่นของผู้หญิง (otherness) ตามลำดับ

2.1 ผู้หญิงในสุภาษิต: ผู้หญิงทั่วไป

กลุ่มผู้หญิงทั่วไป ได้แก่ donna (ผู้หญิงที่ยังไม่สมรส) และ figlia (ลูกสาว)

⁷ เช่น สุภาษิตภาษาพิดมอนด์ (Piedmontese proverbs) (Canziani 1913, 92)

⁸ ใน Dizionario dei proverbi italiani ของคาร์โล ลาปูซซี (Carlo Lapucci) สุภาษิต หรือ proverbio คือ ข้อความขนาดสั้น กระชับ เต็มไปด้วยคติพจน์ ที่ถูกประมวลในความทรงจำร่วม (collective memory) หรือถูกสืบทอดต่อกันมาเป็นลายลักษณ์อักษร (Lapucci 2007, IX) นอกจากนี้มีเนเก ชิปปเปอร์ (Mineke Schipper) ผู้แต่งหนังสือ *Never Marry a Woman with Big Feet* และเป็นผู้ศึกษาสุภาษิตเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวน 15,000 ตัวอย่าง จาก 240 ภาษาทั่วโลก ซึ่งรวมถึงสุภาษิตในภาษาอิตาเลียนด้วยนั้น ได้ระบุนิยามของสุภาษิตว่า “Such oral ‘wisdom’, transmitted from generation to generation, represents a fascinating cultural history. Proverbs, the world’s smallest literary genre, are a most telling part of that serial narrative about humankind”. (Schipper 2006, 14)

⁹ ซิลเวีย สกูซา-เบียลลูซ (Sylvia Skuza-Bialousz) ซึ่งทำการศึกษาสุภาษิตเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวน 2,150 ตัวอย่าง พบว่าสำนวนส่วนใหญ่เสนอผู้หญิงในด้านลบเช่นกัน (Skuza-Bialousz 2005, 296)

ในสารานุกรม Treccani ผู้หญิง หรือ donna คือความบกพร่องของธรรมชาติ (อริสโตเติล) และผู้หญิงคือความบกพร่องและไม่สมบูรณ์ (นักบุญอิกอนัส)¹⁰ นี่เป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งของอคติและความเกลียดชังต่อผู้หญิงที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เพศชายและเพศหญิง (maschio/femmina) มิได้แตกต่างกันเฉพาะด้านกายภาพหรือทางสรีระเท่านั้น ทว่า ผู้หญิงไม่เหมือนผู้ชาย เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแบ่งและกำหนดบทบาทหน้าที่ของชายและหญิง (maschile/femminile) (Millett 2000, 26)

จากหนังสือปฐมกาล (Genesis) พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างอาดัมขึ้นมาก่อน แล้วค่อยสร้างเอวา ซึ่งเกิดจากกระดูกซี่โครงของอาดัมในภายหลัง ดังนั้น ผู้หญิงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผู้ชาย เพราะเกิดเป็นลำดับที่สอง จึงมีสถานะที่ต่ำและด้อยกว่าผู้ชาย (“Donna” [n.d.]) ดังจะเห็นได้ในสุภาษิตอิตาเลียนที่กล่าวว่า :

La donna è la parte mancante di un uomo.

= ผู้หญิงคือส่วนที่หายไปของผู้ชาย

นอกจากนี้ เนื่องจาก เอวา เป็นต้นกำเนิดของบาปกำเนิด ดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น ผู้หญิง จึงถูกตัดสินว่าเป็นเพศที่ชั่วช้าและจะนำความหายนะและความเดือดร้อนมาสู่ทุกคน :

Tutti i peccati mortali sono femmine.

= บาปหนักทุกข้อเป็นหญิง

บาปหนัก ได้แก่ โทสะ (ira), โลภะ (avarizia), ริษยา (invidia), อวดดี (superbia), ตะกละ (gola), เกียจคร้าน (accidia), ราคะ (lussuria)

La donna è un male necessario.

= ผู้หญิงคือความชั่วช้าโดยแน่แท้

Delle donne ce ne sono: delle cattive e delle peggio.

= ผู้หญิงมีอยู่มากมาย: หญิงร้ายและร้ายกว่า

La donna è l’origine di tutti i mali.

= นารีคือต้นตอของความชั่วร้ายทั้งหมด

Con le donne i guai non mancano mai.

= มีสตรีที่ใด มีความวุ่นวายที่นั่น

Chi dice donna dice danno.

= เหยื่อถึงผู้หญิงคือเหยื่อถึงความเสียหาย

Dal mare sale e dalla donna male.

= เกลือมาจากทะเล ส่วนความชั่วร้ายมาจากผู้หญิง

Tre D rovinano l’uomo: diavolo, danaro e donna.

= อักษร ดี สามตัวที่ทำลายชาย: มาร เงินตรา และนารี

Bacco, tabacco e venere riducono l’uomo in cenere.

= ไวน์ ยาสูบ และนารี พาชีวิตเพศผู้สู่หายนะ

¹⁰ อ้างอิงจากหมวด donna ในสารานุกรมออนไลน์ Treccani (“Donna” [n.d.]

ใน *Sexual Politics* เคท มิลเล็ทต์ (Kate Millett 2000) ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ พ่อคือหัวหน้าครอบครัว ซึ่งมีสิทธิ์และอำนาจในการปกครองภรรยาและลูก ฉะนั้น ลูกสาวจึงเสมือนเป็นสมบัติชิ้นหนึ่งของพ่อ ไม่มีอิสรภาพ ไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ สำหรับพ่อแม่ การเกิดของลูกสาวมิได้เป็นเรื่องน่ายินดีเลย ตรงกันข้าม นับแต่วินาทีแรกที่ผู้หญิงลืมตาดูโลก ความโชคร้ายได้บังเกิดกับครอบครัวนั้นแล้ว (Cuomo 1931, 11) แม้ลูกสาวจะช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ในเรื่องงานบ้านงานเรือนได้มาก ทว่าลูกสาวถือเป็นภาระหนักอย่างหนึ่งของครอบครัวนั้นด้วย กล่าวคือ พ่อแม่ต้องจัดเตรียมเงินทองทรัพย์สินจำนวนหนึ่ง เพื่อมอบแก่สามีในอนาคตของลูกสาว (la dote หรือ dowry) ทั้งนี้ เนื่องจากการแต่งงานเป็นการทำสัญญาระหว่างสองครอบครัว *la dote* จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก อนึ่ง ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 มีการก่อตั้งธนาคาร Monte delle doti ที่เมืองฟลอเรนซ์ เพื่อให้แต่ละครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ได้ออมเงิน ทีละเล็กละน้อย จนกว่าจะถึงวันแต่งงานของลูกสาว ว่ากันว่า แม่แต่ดยุกอัลฟอนโซ เดสเต (duca Alfonso d'Este) ขุนนางผู้มีอันจะกินเมื่อธิดากำเนิดมา ถึงกับต้องงดการจัดเลี้ยงเฉลิมฉลอง เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่าย (Istituto Italiano Edizioni Atlas [n.d.-c])

ชิปเปอร์ (Schipper 2006, 89) ได้อธิบายเหตุผลที่พ่อแม่ปรารถนาลูกชายมากกว่าลูกสาวว่า การมีลูกสาวก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ด้วยว่า เมื่อลูกสาวแต่งงานออกไป ถือว่าครอบครัวได้สูญเสียทรัพย์สินไปจำนวนหนึ่งแล้ว เพราะลูกสาวจะกลายเป็นคนหรือตกเป็นสมบัติของครอบครัวสามีแทน ในขณะที่ลูกชายซึ่งเปรียบเหมือนของขวัญของพระเจ้า ในภายหน้าจะทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวต่อจากพ่อ จะเป็นผู้สืบสกุล และทำให้ตระกูลของตนยังคงดำรงต่อไปได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเกิดของลูกสาว นอกจากมิได้นำความสุขมาสู่พ่อแม่แล้ว ยังมิได้ก่อกำไรหรือประโยชน์ให้กับครอบครัวเลย

Le donne sono tutte figlie d'Eva.

= ผู้หญิงทุกคนคือลูกสาวของเอวา

สำนวนนี้ เป็นการเหมารวมว่า ผู้หญิงทุกคนเกิดมาพร้อมกับบาปและชั่วช้าเหมือนเอวา

Quando nasce una donna piangono anche le formiche.

= เมื่อลูกสาวเกิดมา แม่แต่มดก็ยังร้องไห้

Quando il padre marita la figlia, egli ha casa e vigna, quando l'ha maritata, non ha né vigna né casa.

= เมื่อพ่อจะแต่งงานลูกสาว มีทั้งบ้าน มีทั้งสวน (องุ่น) พอลูกสาวแต่งงานไปแล้ว สูญทั้งสวน (องุ่น) สูญทั้งบ้าน

Vale di più un paio di brache che dieci sottane.

= มีกางเกงเพียงหนึ่ง ผิดกว่ามีกระโปรงนับสิบ (กางเกงใช้แทนลูกชายและกระโปรงใช้แทนลูกสาว)

Meglio nove figli che una sola femmina.

= มีลูกชายเก้าคน ผิดกว่ามีลูกสาวคนเดียว

จากการวิเคราะห์บทบาทและสถานะของผู้หญิงในกลุ่มต่าง ๆ พบว่า ในบรรดาผู้หญิง 3 กลุ่ม ผู้หญิงทั่วไป ที่ยังไม่สมรสซึ่งรวมถึงลูกสาวด้วยนั้น คือกลุ่มที่อยู่อันดับล่างสุด เนื่องจากว่า ผู้หญิงกลุ่มนี้ยังต้องพิสูจน์คุณค่าของตนเองให้สังคมยอมรับ ทั้งนี้ ผู้หญิงกลุ่มดังกล่าวต้องแต่งงานเป็นลำดับแรก จากนั้นต้องให้กำเนิดบุตร เพื่อว่าสังคมจะได้มองเห็นความสำคัญของพวกเขาบ้าง¹¹

นอกจากนี้ ยังปรากฏทัศนคติหลายสำนวน ที่มีการระบุคุณสมบัติของกุลสตรีที่สังคมปีตาริปไตยคาดหวัง เช่น

¹¹ “they still have to prove what they’re worth, and first need to get married and produce posterity in order for the community to take them a little more seriously.” (Schipper 2006, 161)

Tre cose sono la miglior veste delle fanciulle: semplicità, castità e candore.

= อารมณ์ที่ตรึงพิงสวมนใส่: ความเรียบง่าย ความบริสุทธิ์ ความไร้ราศี

การรักษาพรหมจรรย์ หรือการรักษาความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน เป็นเรื่องที่ถูกผู้หญิงควรตระหนักไว้ เพราะคุณค่าของสตรีอยู่ที่ความบริสุทธิ์¹² การร่วมประเวณีก่อนสมรส ถือว่าสตรีผู้นั้นสูญเสียความบริสุทธิ์ไปแล้ว

Quattro cose si richiedono da una fanciulla: che sia bella d'aspetto, modesta di costume, amica del lavoro e nemica della finestra.

= คุณสมบัติ 4 ประการ ที่สาวน้อยพึงมี: รูปลักษณ์งดงาม แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เป็นมิตรกับงาน และเป็นศัตรูกับหน้าต่าง

ในที่นี้ มิตรกับงาน หมายถึง หญิงสาวต้องขยันขันแข็งและรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ส่วนการเป็นศัตรูกับหน้าต่าง คือ การตักเตือนให้สาว ๆ อย่าออกแวกกับสิ่งล่อตาล่อใจภายนอก เพราะพื้นที่ที่ผู้หญิงพึงอยู่ คือในบ้านหรือในครัว

Quella che si mette in mostra è la donna da poco.

= สตรีที่แสดงตัวให้ผู้คนเห็น นับเป็นสตรีที่ด้อยค่า

La ragazza è come la perla, men si mostra e più è bella.

= สาวน้อยเหมือนไข่มุก ยิ่งนำออกมาขายน้อยเท่าไร ความงามวิไลยิ่งเจิดจรัสเท่านั้น

แม้แต่ผู้หญิงตะวันตก ก็ถูกสั่งสอนให้อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ไม่ควรออกไปไหน กล่าวคือ นอกบ้าน หรือ public sphere เป็นที่ที่ผู้หญิงไม่ควรออกไปสัมผัส เพราะมีอันตรายรอบตัว มีสิ่งยั่วยวนมากมาย สาวน้อยอาจเผลอไผลและประพฤติตัวผิดจารีตประเพณีได้ง่าย

Beltà fino alla porta, bontà fino alla morte.

= ความงามอยู่ถึงแค่ประตู ความดีอยู่จนถึงวันตาย

สตรีทุกคนต่างต้องการให้ตนงดงาม จะได้ดึงดูดและเป็นที่ยอมรับของชายทั้งหลาย ทว่า เรือนร่างที่งดงาม ไม่นานก็เสื่อมโทรมตามกาลเวลา ในขณะที่ความดี เป็นสัจธรรม เป็นสิ่งที่ถาวรมากกว่า ดังนั้น ผู้หญิงควรหมั่นทำความดี ไม่ประพฤติผิดศีลธรรม

2.2 ผู้หญิงในสุภาชิต: ภรรยา

กลุ่มภรรยา ได้แก่ moglie (ผู้หญิงที่สมรสแล้ว/เมีย) nuora (ลูกสะใภ้) vedova (แม่หม้าย)

การได้แต่งงาน มิได้หมายความว่า ผู้หญิงจะได้สัมผัสกับอิสรภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากหลังการแต่งงาน อำนาจการดูแล ผู้หญิงจะถูกส่งผ่านจากพ่อไปยังสามีและครอบครัวใหม่ทันที พื้นที่ของผู้หญิงยังถูกจำกัดและจองจำให้อยู่ภายในบ้านเช่นเดิม ภรรยาที่ดีต้องเชื่อฟังและเคารพสามีซึ่งมีอำนาจเหนือกว่า นอกจากนี้ หน้าที่ของสามีภรรยาถูกแบ่งไว้อย่างชัดเจน นั่นคือ สามีมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนภรรยามีหน้าที่สอดส่องดูแลบ้านและลูก

อนึ่ง ครอบครัวมีอาจสมบูรณ์ได้ หากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และเมื่อสามีและภรรยา ต่างรู้จักหน้าที่และบทบาทของตน คอยสนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกัน แบบ *ผัวหาบเมียคอน* ชีวิตครอบครัวก็จะประสบสุข

¹² บริสุทธิ์เหมือนพระแม่มารีย์ “(...) the Virgin Mary who stayed a virgin in spite of having given birth to Jesus.” (Schipper 2006, 193)

Il marito deve acquistare, nutrire, procreare, la moglie deve conservare, partorire, allattare.

= สามีมีหน้าที่จัดหา บำรุงเลี้ยงดู และให้กำเนิดบุตร ส่วนภรรยาทำหน้าที่ดูแลรักษา คลอดและให้นมบุตร

Il marito deve guadagnare e la moglie deve conservare, se non vogliono ambedue mendicare.

= สามีต้องรู้จักหา ภรรยาต้องรู้จักเก็บ มิฉะนั้นต้องกลายเป็นขอทานทั้งคู่

Il marito deve essere paziente, ma anche la moglie deve essere ubbidiente.

= สามีต้องรู้จักอดทน ส่วนภรรยาทำหน้าที่เชื่อฟัง

Quando il marito è in collera, il tacer della moglie è la miglior risposta.

= เมื่อสามีมโมโท การนิ่งเฉยของภรรยา คือการโต้ตอบที่ดีที่สุด

Quando la donna in cucina e l'uomo nei campi, le faccende vanno bene.

= เมื่อใดที่เมียอยู่ในครัว และผัวอยู่ในนา งานการก็จะราบรื่น

La saviezza del marito e la pazienza della moglie, fanno la pace e la felicità della famiglia.

= ความฉลาดของสามีและความอดทนของภรรยา ก่อให้เกิดสันติและความสุขในครอบครัว

นอกจากนี้ หน้าที่และบทบาทระหว่างสามีและภรรยา เป็นตัวกำหนดความสงบสุขของครอบครัว ในสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชาย เป็นช้างเท้าหน้า เสมอ ดังนั้น ภรรยาไม่สามารถล่วงล้ำหรือแทรกแซงกิจของสามี ภรรยาทำหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงลูก ห้ามแสดงความสามารถหรือความรู้เหนือสามีเป็นอันขาด ต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำตัวโดดเด่น เพราะถือว่าไม่งาม ไม่เหมาะสม

อนึ่ง ความเก่งของภรรยา ถือเป็นสิ่งที่สร้างความวิตกกังวลแก่สามีอย่างมาก เพราะอาจส่งผลต่ออำนาจการปกครองของตน ด้วยเหตุนี้ สามีจึงพยายามกดขี่และควบคุม ไม่ให้ภรรยาแสดงความรู้ความสามารถ ห้ามเหิมเกริม ต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิ์ ดังนั้น ผู้ชายมักไม่เลือกผู้หญิงเก่งหรือฉลาดเป็นภรรยา เพราะเกรงว่าในภายหน้า พวกเขาจะท้าทายอำนาจและอำนาจการปกครองของตนอาจสั่นคลอนได้

La casa va sempre male quando la donna porta i calzoni e l'uomo il grembiule.

= บ้านนั้นจะรุ่งรวย หากชายสวมผ้ากันเปื้อน ส่วนหญิงสวมกางเกง

‘กางเกง’ ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายสำหรับบุรุษ เป็นอุปลักษณ์ (metaphor) แทนบทบาทและอำนาจของผู้ชาย ฉะนั้นสตรีทั้งหลาย จึงไม่ควรสวมกางเกงเป็นอันขาด

Guai al marito che lascia portare le brache alla moglie.

= ความเดือดร้อนจะมาหา ถ้าสามีปล่อยให้ภรรยาใส่กางเกง

Prenditi una donna in gamba e non ti lascerà dire una parola.

= หากได้คนเก่งเป็นเมีย จะไม่มีวันได้อ้าปากพูด

Dove la donna regna, il diavolo è primo ministro.

= ที่ใดปกครองด้วยนารี ที่นั่นจะมีตัวมารเป็นนายก

Abbi donna di te minore, se vuoi essere signore.

= หากอยากเป็นใหญ่ ต้องกดให้เมียอยู่ในอาณัติ

In casa non c'è pace quando gallina canta e gallo tace.

= ในบ้านจะหาความสงบไม่ได้ หากไก่ตัวเมียเป็นฝ่ายขัน และไก่ตัวผู้ไม่ส่งเสียง

Se canta la gallina invece del gallo, non ci sarà pace nel pollaio.

= ถ้าไก่ตัวเมียขันแทนไก่ตัวผู้เมื่อใด ความสงบสุขในเล้าไก่จะไม่มีวันเกิด

Chi si governa per consiglio di donne, non può durare.

= ผู้ใดที่ดำเนินชีวิตตามคำของนารี ชีวิตก็ไม่ยืนยาว

จากการศึกษาและวิเคราะห์สุภาษิตที่เกี่ยวกับภรรยา พบว่าผู้ชายมีความวิตกกังวลและมีความกลัวเรื่องการสูญเสียอำนาจที่มีเหนือผู้หญิง การประพันธ์สุภาษิต จึงมีจุดประสงค์เพื่อต้องการสั่งสอนให้ผู้หญิงประพฤติดี เป็นกุลสตรีที่สมบูรณ์แบบ รวมถึงต้องการตักเตือน ปราบมิให้ผู้หญิงฝ่าฝืนชนบและจารีตที่ผู้ชายกำหนดไว้¹³ เลออน บัตติस्ता อัลแบร์ติ (Leon Battista Alberti) สถาปนิกและนักประพันธ์ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 กล่าวว่า “ภรรยาในอุดมคติพึงมีคุณสมบัติ ดังนี้ มีความสง่างาม อุดมด้วยเกียรติและศักดิ์ศรี มีความสุขุมรอบคอบ และมีความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ สตรีทั้งหลาย ควรปั่นด้าย ทอผ้า เย็บผ้าได้ และแน่นอน ต้องดูแลความเรียบร้อยของบ้านเรือนได้อย่างไม่บกพร่อง ทั้งนี้ ผู้หญิงต้องให้กำเนิดบุตรหลาย ๆ คน ต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ห้ามวุ่นวายหรือแทรกแซงในกิจการของสามี หากต้องการออกจากเรือน ต้องมีสามีไปด้วย และประการสุดท้าย ภรรยาไม่ควรมีการศึกษาหรือความรู้มากกว่าสามี” (Istituto Italiano Edizioni Atlas. [n.d.-c]) และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะดังกล่าว พบว่า มีความสอดคล้องกับความเห็นของชิปเปอร์ Schipper (2006, 107) เรื่องคุณลักษณะของภรรยาที่ดี กล่าวคือ ภรรยาต้องอ่อนน้อมถ่อมตน ยกย่องสามี รู้จักปรับตัว และยอมรับสถานะที่ต่ำกว่าของตนเมื่อเทียบกับสามี นอกจากนี้ ภรรยาไม่ควรทำตัวโดดเด่นให้เป็นที่สนใจของผู้อื่น ต้องไม่ยุ่งยวมในกิจการของสามี หรือมีส่วนร่วมในภารกิจหน้าที่หรือกิจกรรมใด ๆ ของสามีเป็นอันขาด ภรรยาต้องเคารพยำเกรงและปรับตัวให้เข้ากับสามีของตนให้ได้¹⁴

อย่างไรก็ดี ภรรยามักถูกนำเสนอในแง่ลบ การแต่งงานคือความทุกข์ ผู้หญิงไม่ได้นำความสุขมาสู่บ้าน ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันเหตุดังกล่าว ผู้ชายต้องเลือกผู้หญิงที่มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์มาเป็นภรรยาเท่านั้น

Chi ha moglie, ha doglie.

= ผู้ใดมีภรรยา ผู้นั้นย่อมมีทุกข์

Il matrimonio ti insegna a vivere da solo.

= การแต่งงานสอนให้รู้ว่า อย่ามีคู่เลยจะดีกว่า

Se vai in guerra prega, se vai in mare prega due volte, ma prega tre volte se stai per sposarti.

= ถ้าไปสงคราม จงสวดภาวนา 1 ครั้ง ถ้าไปทะเล 2 ครั้ง แต่ถ้ากำลังจะแต่งงานต้องสวด 3 ครั้ง

Chi si marita fa bene, chi non si marita fa meglio.

= ใครได้แต่งงานเป็นเรื่องดี แต่จะดียิ่งกว่า หากไม่ต้องแต่ง

Chi non sa quel che sia malanno e doglie, se non è maritato, prenda moglie.

= ใครไม่รู้ว่าคุณทุกข์และความเจ็บปวดเป็นอย่างไร หากยังไม่แต่งงาน ต้องลองมีภรรยา

Chi ha pecore, ha pelli, chi ha moglie ha le corna.

= ใครมีแกะ ได้ขน ใครมีเมีย ได้เขา (le corna คือ การที่ภรรยามีชู้ สวมเขาให้สามี)

¹³ เนื่องจากสำนวนที่ได้รับรวบรวมในการศึกษานี้ มีลักษณะเป็นคำสอนและข้อตักเตือนสำหรับผู้หญิง จึงมีความคล้ายกับ “สุภาษิตสอนสตรี” หรือ “สุภาษิตสอนหญิง” ของพระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่)

¹⁴ “She is submissive, admires, adapts, and accepts her lower position vis-à-vis her husband. She does not draw public attention to her own person. She does not interfere with her husband’s business or engage in any male role or activity whatsoever. She looks up to him and adapts to him”. (Schipper 2006, 107)

ผู้หญิงกลุ่มภรรยา ได้พิสูจน์ตัวเองแล้วว่า เป็นผู้หญิงที่ดีในระดับที่น่าพอใจ เพราะได้รับเลือกจากผู้ชายให้ทำหน้าที่ ภรรยา อย่างไรก็ดี ภรรยาที่ดี ต้องเชื่อฟังสามี เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่สมบูรณ์แบบ¹⁵ และที่สำคัญที่สุด ต้องให้กำเนิดบุตรชาย ซึ่งจะเป็นผู้สืบสกุลของตระกูลสามีต่อไป¹⁶ ดังนั้น คุณค่าของภรรยา ขึ้นอยู่กับการให้กำเนิดบุตร หากไม่สามารถให้กำเนิดบุตร ก็ถือว่า ทำหน้าที่ภรรยาไม่สมบูรณ์ เป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่ควรคบหา ดังตัวอย่างในสำนวนต่อไปนี้

Alle donne che non fanno figli non ci andar né per piaceri né per consigli.

= ผู้หญิงที่มีลูกไม่ได้ จงอยู่ให้ไกล อย่าได้ข้องแวะ

นอกจากนี้ ปัญหาแม่ผัวลูกสะใภ้ หรือความไม่ลงรอยกันระหว่างลูกสะใภ้และแม่สามี เป็นปัญหาที่สามารถพบได้ ในทุกครอบครัว ทุกวัฒนธรรม ดังนั้น สุภาษิตที่เกี่ยวกับลูกสะใภ้ จึงนำเสนอภาพของความขัดแย้งหรือสงครามระหว่างผู้หญิง สองฝ่าย ดังนี้

Suocera e nuora, cane e gatto.

= แม่ผัวกับลูกสะใภ้ก็เหมือนหมากับแมว

Suocera e nuora: gli occhi e il fumo.

= แม่ผัวและลูกสะใภ้ก็เหมือนตากับควัน

Suocere e nuore van d'accordo attaccate al muro.

= แม่ผัวกับลูกสะใภ้กลมเกลียวกันตอนถูกแขวนบนผนัง

สำนวนนี้ต้องการสื่อว่า รูปภาพบนผนังจะแสดงเฉพาะภาพความสมานฉันท์ระหว่างสองฝ่าย เพราะแม่ผัวกับลูกสะใภ้ หยุดทะเลาะกันชั่วคราว

Povera quella nuora che trova mamma e figliola.

= น่าเวทนาลูกสะใภ้ ที่ต้องเจอทั้งแม่สามีและพี่สาวน้องสาวของสามีด้วย

สำนวนนี้ มีความหมายว่า เมื่อผู้หญิงแต่งงานเข้าบ้านสามี นอกจากต้องเชื่อฟังและต้องรบรากับแม่สามีแล้ว อาจต้อง รับมือกับบรรดาพี่สาวน้องสาวของสามีด้วย ดังนั้น ผู้หญิงจึงต้องทนทุกข์ไม่สิ้นสุด

Chi vuole avere l'inferno in casa ci metta due nuore.

= ใครต้องการนรกในบ้าน ให้จับสะใภ้สองคนมาอยู่ด้วยกัน

กล่าวคือ ความอิจฉาริษยาและไม่ลงรอยกัน อาจเกิดขึ้นกับบรรดาสะใภ้ที่ต้องมาใช้ชีวิตได้หลังคาเดียวกัน

ชิปเปอร์ (Schipper 2006, 141) ได้อธิบายประเด็นปัญหาแม่ผัวลูกสะใภ้และความตึงเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างสองข้าง ว่า เกิดจากการที่แม่สามีมองลูกสะใภ้เป็นคนนอกหรือผู้บุกรุก เมื่อมีผู้บุกรุกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และใช้ชีวิต ร่วมกับลูกชายของตน ในบ้านหลังเดียวกันและอยู่ต่อหน้าต่น สิ่งนี้ย่อมก่อความตึงเครียดต่อแม่สามีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ ความตึงเครียดดังกล่าว อาจเกิดจากแรงกระตุ้นดั้งเดิมและสัญชาตญาณที่ควบคุมไม่ได้ กล่าวคือ ความปลอดภัยและ

¹⁵ ชิปเปอร์กล่าวว่า งานบ้านงานเรือนที่ผู้หญิงทุกคนต้องรับผิดชอบมีสี่ด้าน โดยเรียกว่า 'the four C's' คือ childcare, cleaning, cookery and crafts (Schipper 2006, 214)

¹⁶ "a woman's prestige is presented as depending on her giving birth to male children". (Schipper 2006, 90)

กลืนในบ้านที่คุ้นเคย ถูกรบกวนด้วยกลิ่นที่ไม่รู้จักซึ่งปล่อยออกมาจากสิ่งแปลกปลอมอย่างหนึ่ง ดังนั้น ปฏิกริยาตามสัญชาตญาณของผู้ร่วมสายโลหิต ก็คือ การพเนิกกำลังกันและขับไล่ผู้บุกรุกออกไปนั่นเอง¹⁷

นอกจากลูกสะใภ้จะนำเวทนาแล้ว ผู้หญิงในกลุ่ม “แม่หม้าย” ยิ่งน่าเห็นใจมากกว่า กล่าวคือ แม่หม้ายควรได้รับการปลอบใจและเห็นใจเพราะสูญเสียสามีและชาติที่พึ่งไปตลอดกาล แต่ผู้หญิงกลุ่มนี้ กลับโดนดูถูกดูแคลนอย่างร้ายกาจ ทั้งนี้ผู้ชายเชื่อว่า หญิงหม้ายไม่มีทางอยู่ได้ด้วยตนเอง พวกหล่อนยังจำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายอยู่ “a woman needs or ought to need a man’s protection during her whole life”.¹⁸

Dolor di marito morto, dolor corto.

= ทุกข์จากผัวตาย เป็นทุกข์ที่แสนสั้น

Il giorno stesso del mortoro vedovella cerca il ristoro.

= ผิงศพสามีวันใด แม่หม้ายหาคนปลอบใจวันนั้น

Con un occhio piange il marito, con l’altro cerca nuovo partito.

= ตาข้างหนึ่งร้องไห้อาลัยสามี อีกข้างมองหาคู่ชีวิตคนใหม่

Per la morte del marito nessuna donna è mai impazzita.

= ไม่มีผู้หญิงคนไหนเป็นบ้าเพราะสามีตาย

Chi vedova prende presto si pente.

= ใครได้แม่หม้ายเป็นเมีย ไม่ช้าไม่นานต้องเสียใจ

สำนวนนี้ ต้องการเตือนให้ผู้ชายระวัง อย่าไว้ใจแม่หม้าย เพราะหากพวกหล่อนพบชายอื่นที่ดีกว่า พวกหล่อนก็พร้อมจะไปเสมอ

อนึ่ง ในบางวัฒนธรรม หญิงหม้ายจะต้องแต่งงานเป็นภรรยาของพี่ชายหรือน้องชายของสามีที่เสียชีวิต นั่นหมายความว่า หล่อนไม่สามารถหลุดพ้นจากพันธนาการของครอบครัวสามีได้เลย

2.3 ผู้หญิงในสุภาษิต: มารดา

กลุ่มมารดา ได้แก่ madre/mamma (แม่) suocera (แม่ยาย/แม่สามี)

แม้ผู้ชายจะมองว่าผู้หญิงทุกคนเลวและชั่วร้ายเหมือนกันหมด ทว่า “แม่” คือผู้หญิงกลุ่มเดียวที่ได้รับการยกเว้น และได้รับการเคารพสรรเสริญ ทั้งนี้ เนื่องจาก “แม่” คือ ผู้ให้กำเนิดและเป็นผู้เสียสละที่ยิ่งใหญ่ ความรักของแม่เปี่ยมล้น

¹⁷ “...there is an intruder who joins the family and comes to live with your child, often even in your own house, under your very eyes. Inevitably this create tensions. Perhaps it has to do with primitive urges and uncontrollable instincts: the safe and familiar’s nest scent is suddenly disturbed by unknown smells emanating from a foreign element, and the instinctive reaction of blood relatives is to stick together and drive the intruder out”. (Schipper 2006, 141)

¹⁸ อนึ่ง สำหรับภรรยา การสูญเสียสามี หมายถึง การสูญเสียสถานะในสังคม เนื่องจาก สังคมกำหนดว่า ผู้หญิงไม่สามารถดำเนินชีวิตโดยลำพัง ผู้หญิงต้องอยู่ใต้การดูแลปกครองของผู้ชาย ดังนั้น การที่ผู้หญิงเป็นหม้าย จึงก่อให้เกิดความผิดปกติ (irregularity) ในสังคม เพราะแม่หม้าย “disturbs the existing gender structure and thus she risks destabilizing the social order”. (Schipper 2006, 121-122)

ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ตั้งพระแม่มารีย์ (The Blessed Vergine Mary, Maria)¹⁹ ผู้เป็นแม่ของคริสตศาสนิกชน พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของกุลสตรีที่เพียบพร้อม งดงาม ไร้ซึ่งมลทิน ทรงเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี เป็นแม่ที่รักและเสียสละเพื่อลูกอย่างไม่มีเงื่อนไข รวมทั้งเป็นคริสตศาสนิกชนที่เคร่งครัด พระองค์ทำให้ภาพของผู้หญิงที่ทำหน้าที่ “แม่” โดดเด่นและงดงามกว่าผู้หญิงในกลุ่มอื่น ๆ และเป็นบุคคลที่ควรเทิดทูนและยกย่อง²⁰

Amore di madre, amore senza limiti.

= รักของแม่ คือรักที่ไร้ขอบเขต

Tenerezza materna sempre si rinnova.

= ความอ่อนโยนของแม่ไม่มีวันสิ้นสุด

Quando un bambino è malato, il miglior medico è la madre.

= เวลาลูกไม่สบาย ยาที่ดีที่สุดคือแม่

Chi ha la mamma, non pianga.

= ผู้ใดมีแม่ ผู้นั้นจะไม่มีวันเสียน้ำตา

Ad occhi di madre tutti i figlioli sono belli.

= ในสายตาของแม่ ลูกทุกคนงามทุกคน

Quando una madre piange le lacrime sono sincere.

= เมื่อแม่ร้องไห้ น้ำตาของแม่คือหยดน้ำของความจริงใจ

L'amore della madre non inganna mai.

= รักของแม่ไม่มีวันหลอกลวง

Non c'è pianta senza fiore, non c'è mamma senza amore.

= ต้นไม้มีดอกฉันใด รักจากแม่มีให้ฉันนั้น

La buona madre non dice “Vuoi?”, ma dice: “Piglia”.

= แม่ที่ดีจะไม่ถามลูกว่า “เอาไหม” แต่จะบอกลูกว่า “เอาไปเลย”

สำนวนนี้ต้องการสื่อว่า แม่รู้ทุกอย่างโดยสัญชาตญาณของความเป็นแม่ เมื่อลูกต้องการอะไร แม่ก็พร้อมเสมอที่จะจัดหาให้

Vede più una madre con un occhio che un padre con una dozzina.

= ตาดวงเดียวของแม่ มองเห็นได้ชัดกว่าตาของพ่อนับโหล

สำนวนนี้ต้องการสื่อว่า ไม่ว่าลูกคิดอะไร รู้สึกทุกข์สุขอย่างไร ผู้เป็นแม่ก็รับรู้ได้หมด ในขณะที่พ่อ อาจไม่สังเกตหรือใส่ใจเรื่องความเป็นไปของลูก

ผู้หญิงที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นต้นแบบสตรีที่ดีที่สุด คือ กลุ่มมารดา “แม่” คือ ผู้หญิงที่วิเศษที่สุด เพราะเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นครูคนแรกของลูก อบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก มีความปรารถนาดีต่อลูกอย่างไม่มีวันจบ ลูกดีเพราะมีแม่คอยชี้แนะ

¹⁹ “The Virgin Mary is the ultimate role model for mothers. She is the mother of all mothers par excellence. Mary portrays traits of holiness, piety and humbleness. She has many noble qualities, which are very much needed for our women and mothers today.” (Teles 2017, 6)

²⁰ “Catholicism and Fascism concurred to institutionalize motherhood as the only and supreme goal of womanhood.” (Russell 1997, 212)

บ้านสงบสุขก็เพราะมีแม่เป็นศูนย์กลาง คอยดูแลสอดส่องให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น ‘แม่’ จึงเป็นสตรีที่ได้รับยกย่อง ไม่ถูกเกลียดชังหรือโดนดูถูกจากบุรุษทั้งหลาย

ตั้งที่ได้อภิปรายไปแล้วในหัวข้อ “ลูกสะใภ้” แม่สามีกับลูกสะใภ้มักจะไม่ลงรอยกัน เหมือนหมากับแมวที่อยู่ร่วมกันไม่ได้ เหตุผลประการหนึ่งที่เป็นไปได้ ก็คือ ความริษยาและความกลัวว่าลูกสะใภ้จะทำให้ความรักที่ลูกชายมีต่อตนลดน้อยลงไป ดังนั้น เมื่อลูกสะใภ้เข้ามาอยู่ในบ้าน แม่สามีจึงวางอำนาจและพยายามกดขี่ให้ลูกสะใภ้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของตน เพราะถือว่าสะใภ้เป็นคนของตระกูลตนแล้ว ทั้งนี้ การปะทะกันระหว่างผู้หญิงด้วยกันนั้น เกิดจากความต้องการการยอมรับจากผู้ชายในสังคมที่มีผู้ชายเป็นใหญ่นั่นเอง

La suocera di zucchero diventò il fiele.

= แม่ฟัวที่เคยเป็นน้ำตาล ไม่นานก็กลายเป็นน้ำดี

กล่าวคือ น้ำตาลมีรสหวาน ในขณะที่ ดีหรือน้ำดีมีรสขม สำนวนนี้ ต้องการตอกย้ำภาพของแม่ฟัวใจร้ายที่เกลียดชังและหาเรื่องรังแกลูกสะใภ้

Una suocera è buona e lodata quando è morta e sotterrata.

= แม่ฟัวจะดีและมีคนชื่นชม ก็ต่อเมื่อตายและถูกฝังดินแล้ว

Meglio suocera di genero che suocera di nuora.

= แม่เมียดีกว่าแม่ฟัว

ทั้งนี้ เนื่องจากแม่ยายและลูกเขย ไม่ได้อาศัยในบ้านเดียวกัน การกระทบกระทั่งจึงไม่เกิด ต่างจากแม่สามีกับลูกสะใภ้ที่ต้องอยู่ได้ชายคาเดียวกัน ปัญหาและความขัดแย้งจึงเกิดได้ง่าย

La suocera non ricorda mai che fu nuora.

= แม่ฟัวมักจะลืมว่าเคยเป็นสะใภ้มาก่อน

La vipera che morse mia suocera morì avvelenata.

= งูที่มีพิษ ยังสิ้นฤทธิ์เพราะพิษของแม่ฟัว

3. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศ

ตามแนวคิดแบบทวินิยม (dualism) มนุษย์ ประกอบด้วย ชายและหญิง หรือในความหมายเดียวกัน มนุษย์ถูกแบ่งแยกออกเป็น 2 เพศ คือ ชายและหญิง (dichotomy) ในสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายพยายามยึดเหนี่ยวความคิดที่ว่าชายและหญิงมีได้ต่างกันเฉพาะทางกายภาพเท่านั้นแต่ระดับความสามารถและสติปัญญาก็ไม่เท่าเทียมกัน และด้วยสุภาษิตเป็นผลผลิตของระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งมีการวางลำดับชั้น (hierarchy) ผู้ชายที่ปรากฏในสุภาษิตจึงมีสถานะที่เหนือกว่าและดีกว่าผู้หญิง ในทรรศนะของนักปรัชญาตะวันตก เช่น เพลโต ร่างกายและจิตวิญญาณ (body and soul) เป็นสองสิ่งที่ยกออกจากกัน จิต คือสิ่งที่อยู่เหนือกาย และเป็นตัวสั่งการและควบคุมกาย คริสตจักร (Christianity) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศโดยเชื่อมโยงกับประเด็นกายและจิต กล่าวคือ เพศหญิงถูกเชื่อมโยงกับร่างกายและอารมณ์ (inferior body and emotions) ขณะที่เพศชายถูกเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณและเหตุผล (superior soul and mind) ในขณะที่จิตทำหน้าที่ควบคุมกาย กายก็เป็นทีที่เก็บกักหรือบรรจุแรงขับที่ควบคุมไม่ได้ (uncontrollable drives) ซึ่งแรงขับดังกล่าว สร้างความวิตกกังวลและความกลัวให้แก่ผู้ชายอย่างมาก ผู้ชายจึงกล่าวร้ายและประณามผู้หญิงว่าไม่ดี ร้ายกาจ ทั้งยังเตือนให้ผู้ชายด้วยกันระวัง

อันตรายและผลร้ายที่ตามมา หากหลงไหลไปกับความงามและเรื่อร่างของผู้หญิง (Schipper 2006, 36) นอกจากนี้ สังคมยังมองผู้หญิงว่า มักตกเป็นทาสของอารมณ์ได้ง่าย คิดอะไรเชิงตรรกะที่เป็นเหตุเป็นผลไม่เป็น ใช้สัญชาตญาณและอารมณ์ในการตัดสินใจหรือกระทำการสิ่งต่าง ๆ โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองให้ถึงผลลัพธ์ที่ตามมา (Zucca 2010, 198) ดังนั้น ผู้ชายจึงใช้ตรรกะนี้ โจมตีและตัดสินผู้หญิงว่า เป็นเพศที่เชื่อถือไม่ได้ มีระดับสติปัญญาต่ำ มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ดังตัวอย่างสุภาษิตต่อไปนี้

Le donne han lunghi capelli e corto cervello.

= ผู้หญิงมีผมยาวและสมองสั้น

Le donne ragionano con l'utero.

= ผู้หญิงใช้มดลูกคิดแทนสมอง

เนื่องจากมดลูกเป็นส่วนหนึ่งของกายซึ่งแยกจากสมองและจิต ผู้หญิงจึงทำทุกอย่างด้วยอารมณ์และใช้สมองในการคิดเชิงตรรกะแบบผู้ชายไม่ได้

Donne, asini e capre hanno la stessa testa.

= ผู้หญิง ลา แพะ มีระดับปัญญาเท่ากัน

ในภาษาอิตาเลียน มักเปรียบเทียบคนโง่ คนตื้อรั้น เหมือนกับลาและแพะ ทั้งนี้ มีการใช้อุปมา (simile) stupido come asino (โง่เหมือนลา) อย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมอิตาเลียน

Le donne hanno il cervello di gallina.

= ผู้หญิงมีสมองไก่

นอกจากลาและแพะ ไก่ก็เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่ง ที่ใช้เปรียบกับคนโง่ เนื่องจากเคลื่อนไหวเชื่องช้า และมักตกเป็นอาหารของสัตว์ประเภทอื่นอยู่เสมอ

L'uomo quando può, la donna quando vuole.

= ผู้ชายจะทำเมื่อทำได้ ผู้หญิงจะทำเมื่ออยากทำ

I consigli delle donne valgono poco.

= คำแนะนำของสตรี หามีสาระไม่

L'obbedienza alle donne fa andare all'inferno.

= หากเชื่อคำนารี ชีวิตจะจบที่นรก

La moda cambia ogni anno, la testa della donna ogni momento.

= แฟชั่นเปลี่ยนไปทุกปี นารีเปลี่ยนใจทุกเวลา

อนึ่ง ความแตกต่างในด้านพฤติกรรม อารมณ์ ทักษะคิด ระหว่างเพศชายและเพศหญิง นำเสนอในตัวอย่างสุภาษิตต่อไปนี้

Le parole sono femmine, i fatti sono maschi.

= ผู้หญิงพูด ผู้ชายทำ

Quando gli uomini sono insieme, si ascoltano; quando le donne sono insieme si guardano.

= เวลาผู้ชายอยู่ด้วยกัน จะฟังกัน แต่ถ้าผู้หญิงอยู่ด้วยกัน จะมองกัน

L'uomo perdona e dimentica, la donna perdona soltanto.

= ผู้ชายให้อภัยแล้วลืม ส่วนผู้หญิงได้แต่ให้อภัย

Inutile negarlo: la donna non è uguale all'uomo.

= ปฏิเสธไปก็ไร้ประโยชน์ หญิงนั้นต่างจากชาย

สำนวนนี้ต้องการสื่อว่า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ทุกคนควรยอมรับว่าผู้หญิงไม่มีทางเหมือนและทัดเทียมผู้ชาย

ชิปเปอร์ (Schipper 2006, 20) กล่าวว่า การศึกษาสุภาษิตเกี่ยวกับผู้หญิง จะช่วยอธิบายให้เข้าใจว่า ความแตกต่างทางเพศ (sexual difference) ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ชายและผู้หญิงอย่างไร ช่องว่างที่แยกผู้ชายและผู้หญิงออกจากกัน ทั้งในเรื่องการแบ่งบทบาทสาธารณะในชีวิตและความรับผิดชอบในบ้าน²¹ และมีความเป็นไปได้ว่า หากเราเข้าใจประเด็นเรื่องความแตกต่างทางเพศแล้ว การพบทางออกสู่การแก้ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศอาจเป็นเรื่องที่เป็นไปได้

3.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงอันเนื่องมาจาก “ความเป็นอื่น”

พลังหรืออำนาจของผู้หญิง เป็นสิ่งที่ผู้ชายหวาดกลัว²² ผู้ชายต้องการเป็นผู้นำ ต้องการครองอำนาจ ต้องการเป็นใหญ่ และปรารถนาให้ผู้หญิงอยู่ในอาณาเขตของตนตลอดกาล ดังนั้น สำหรับผู้ชาย ‘ผู้หญิง’ ก็คือ ‘ความเป็นอื่น’ (otherness)²³ ที่ผู้ชายต้องระวังและต้องควบคุมให้ได้

ใน *Sexual Politics* ของมิลเล็ทต์ (Millett 2000) ได้อธิบายว่า “ภาพของผู้หญิงที่สังคมรับรู้ ล้วนมาจากภาพที่รังสรรค์จากผู้ชายและถูกปรับแต่งให้เหมาะสมกับความต้องการของพวกเขา ซึ่งความต้องการดังกล่าว เกิดจากความกลัว “ความเป็นอื่น” ของผู้หญิง”

นอกจากนี้ ใน *The Second Sex* ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir 2011) ได้อธิบายความเป็นอื่นของผู้หญิงว่า “มนุษย์ชาติ คือเพศชาย ผู้ชายเป็นผู้กำหนดผู้หญิง มิใช่ในตัวผู้หญิงเอง หากกำหนดตามผู้ชาย ผู้หญิงไม่ถือเป็นสัตว์ที่มีอิสระ (...) ผู้หญิงกำหนดและแยกตัวเองตามผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายจะไม่กำหนดและแยกตัวเองตามผู้หญิง ผู้หญิง คือสิ่งไม่จำเป็นซึ่งอยู่ตรงข้ามกับสิ่งจำเป็น ผู้ชายเป็นประธาน เป็นความสมบูรณ์ ส่วนผู้หญิงเป็นคนอื่น”²⁴

ในขณะที่ ฌ็อง-ฟร็องซัว สตัสซัค (Jean-François Staszak) ได้ให้นิยาม ‘ความเป็นอื่น’ ว่า ความเป็นอื่น คือผลจากกระบวนการทางวาทกรรม ซึ่งกลุ่มในที่มีอำนาจเหนือกว่า (“พวกเรา”, ตนเอง) ได้สร้างกลุ่มนอกที่ถูกครอบงำจำนวนหนึ่งกลุ่มหรือมากกว่า (“พวกเขา”, คนอื่น) โดยตีตราความต่าง ไม่ว่าจะจริงหรือสมมุติ ซึ่งแสดงให้เห็นการปฏิเสธอัตลักษณ์ และเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ²⁵

²¹ “(...) a gap that has estranged men and women from sharing both public roles in life and responsibilities at home”. (Schipper 2006, 20)

²² Fear of ‘the Other’s’ hidden power provokes suspicion and suspicion provokes fear. (Schipper 2006, 240)

²³ Other: member of a dominated out-group, whose identity is considered lacking and who may be subject to discrimination by the in-group. (Staszak 2009, 1)

²⁴ “Humanity is male, and man defines woman, not in herself, but in relation to himself; she is not considered an autonomous being. (...) She determines and differentiates herself in relation to man, and he does not in relation to her; she is the inessential in front of the essential. He is the Subject; he is the Absolute. She is the Other.” (Beauvoir 2011, 5-6)

²⁵ “Otherness is the result of a discursive process by which a dominant in-group (“Us,” the Self) constructs one or many dominated out-groups (“Them”, Other) by stigmatizing a difference – real or imagined – presented as a negation of identity and thus a motive for potential discrimination”. (Staszak 2009, 2)

จากคำอธิบายข้างต้น จะเห็นว่า ‘ผู้ชาย’ มอง ‘ผู้หญิง’ เป็นเพียงสิ่งที่ไม่จำเป็น เป็นคนนอกกลุ่ม ที่ไม่ใช่พวกเดียวกันกับพวกเขา ดังนั้น ผู้หญิง นอกจากจะไม่เหมือนผู้ชายแล้ว ยังต้องพึ่งพาและต้องอยู่ใต้อำนาจของผู้ชายด้วย

อนึ่ง เพื่อเป็นการแสดงลักษณะ ‘ความเป็นอื่น’ ของผู้หญิง ผู้ชายจึงพยายามนำเสนอมุขหรือข้อเสียของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้หญิงเป็นเพศที่เต็มไปด้วยความลึกลับ ยากจะเข้าใจ มีความแปรปรวน ไม่นั่นคง ซ้ำยังซ่อนมารยา เล่ห์เหลี่ยม พร้อมจะทำร้ายและทำลายผู้ชายทุกเมื่อ ดังนั้น ผู้ชายจึงระวังผู้หญิงให้ดี อย่าไว้ใจ อย่าหลงใหลกับความงามมารยา หรือคำพูดของผู้หญิง มิฉะนั้น อาจพลาดท่าเสียที่ได้ ดังตัวอย่างสำนวนต่อไปนี้

Non c'è donna senza mistero.

= ผู้หญิงคู่กับความลึกลับ

La luna e le donne hanno molte facce da mostrare.

= พระจันทร์และนารีเปลี่ยนโฉมหน้าอยู่เสมอ

La femmina può essere come la mela, fuori bella e dentro bacata.

= นารีเปรียบเหมือนแอปเปิล ข้างนอกวิไล ข้างในเน่าเฟะ

ผู้ชายควรระวังผู้หญิงที่อาจจะงามแค่ภายนอก แต่ภายในซ่อนพิษสงและเล่ห์กลมารยา

Femmina è cosa mobil per natura.²⁶

= สตรีมักแปรปรวนโดยธรรมชาติ

La donna è una creatura varia e mutevole.

= สตรีคือมนุษย์ที่แปรปรวนและแปรเปลี่ยน

Donna, vento e fortuna mutano e cambiano come la luna.

= ผู้หญิง สายลม และโชคชะตา แปรเปลี่ยนและเปลี่ยนผันเหมือนพระจันทร์

จากตัวอย่างสุภาษิตข้างต้น พบว่า ผู้หญิงมักถูกเปรียบเทียบกับพระจันทร์ ซึ่งตามความเชื่อแต่โบราณ พระจันทร์เป็นตัวแทนของผู้หญิง ดวงจันทร์ เป็นดาวที่แฝงความลึกลับไว้มากมาย บางคืนก็มีรูปร่างเป็นเสี้ยว บางคืนก็มีคิมดอับแสง บางคืนก็สว่างสดใส ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็คือปรากฏการณ์ข้างขึ้นข้างแรมหรือดิถีของดวงจันทร์โดยธรรมชาตินั่นเอง พระจันทร์นอกจากจะทำให้เกิดน้ำขึ้นน้ำลงแล้ว ยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อสภาวะอารมณ์ของผู้หญิง นอกจากนี้ พระจันทร์คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (nature) ซึ่งถูกเชื่อมโยงกับผู้หญิง ในขณะที่ผู้ชายถูกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม (culture) ดังนั้น ผู้หญิงหรือธรรมชาติ จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน คาดการณ์ไม่ได้ เพราะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา อยุ่ไรก็ดี เนื่องจากวัฒนธรรมมักจะรวมหรือเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และวัฒนธรรมมักอยู่เหนือกว่าธรรมชาติเสมอ หากผู้หญิงคือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นย่อมเป็นเรื่อง “ธรรมชาติหรือปกติ” เช่นกันที่วัฒนธรรมจะทำให้ผู้หญิงอยู่ใต้อำนาจของผู้ชาย แต่มิได้กล่าวว่า ผู้ชายต้องกดขี่ผู้หญิง²⁷

²⁶ ในบทประพันธ์ของกวีผู้ยิ่งใหญ่อย่างบอคาซิโอ (Boccaccio) และอริออสโต (Ariosto) ได้กล่าวถึงความไม่นั่นคง ปรวนแปร ไม่นั่นนอนของผู้หญิงเช่นกัน “*volubil sempre come foglia al vento*” แปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลาเหมือนใบไม้ต้องลม (ทีโลสตราโต 8.30) และ “*Femina, cosa mobil per natura*” ผู้หญิง มักแปรปรวนโดยธรรมชาติ (อมีนตา องค์กรหนึ่ง ฉากสอง) (Lapucci 2007, 549)

²⁷ “Since it is always culture’s project to subsume and transcend nature, if woman is a part of nature, then culture would find it “natural” to subordinate, not to say oppress, her.” (อ้างจากบทความของ Sherry B. Ortner (1972) เรื่อง *Is Female to Male as Nature Is to Culture?* ซึ่งได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในทุกสังคม ผู้หญิงมักถูกลดคุณค่า (devaluation of woman) และถูกจัดให้อยู่ลำดับต่ำกว่าผู้ชายเสมอ)

อนึ่ง ผู้หญิงมีความเชี่ยวชาญเรื่องการยั่วยวนและล่อลวงผู้ชาย หล่อนมีอาวุธมากมายที่ใช้ทำลายผู้ชายให้พินาศ :

Le armi delle donne sono quattro: lingua, unghie, lacrime e svenimenti.

= อาวุธสี่อย่างของผู้หญิง คือ ลิ้น เล็บ น้ำตา และการเป็นลม

Le donne sono come i serpenti, mordono con due denti.

= ผู้หญิงเปรียบเหมือนงูร้าย กัดทำลายด้วยฟันสองซี่

นอกจากนี้ คำพูดและการกระทำของผู้หญิงเป็นสิ่งไม่น่าเชื่อถือ ผู้หญิงเต็มไปด้วยรอยเล่ห์มารยา สามารถเสแสร้งแก้งทำได้ทุกอย่าง เพื่อหลอกลวงให้ผู้ชายหลงเชื่อ:

Prendere una donna in parola è come prendere un'anguilla per la coda.

= ผู้หญิงเชื่อยากพอ ๆ กับการจับหางปลาไหล

Donna che piange e ride assai, dov'ella arriva non porta che guai.

= ผู้หญิงที่ร้องไห้และหัวเราะเก่ง อยู่ที่ไหน ก็บรกรรมที่นั่น

La donna si lagna, la donna si duole, la donna si ammala quando vuole.

= ผู้หญิงโอดครวญปวดเจ็บได้ทุกเมื่อที่ต้องการ

อนึ่ง 'น้ำตา' คืออาวุธที่ผู้หญิงใช้ปราบผู้ชายให้พ่ายยับเยิน เพราะน้ำตาเกิดจากอารมณ์ เป็นสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ น้ำตาเกิดจากร่างกาย ซึ่งผู้ชายถือว่าเป็นสิ่งที่ต่ำ ทว่า สิ่งที่ถูกตีค่าว่าต่ำนี้เอง มีอำนาจและทำให้ผู้ชายหวาดกลัวได้ ดังนั้น ผู้ชายจึงแพ้อายุเสมอเมื่อเห็นน้ำตาของผู้หญิง แม้แต่จักรพรรดินโปเลียน (Napoleon Bonaparte) ที่ทรงมีพระราชอำนาจไปทั่วยุโรป ยังมีพระราชดำริว่า น้ำตาของผู้หญิง คือสิ่งที่ทรงพลังที่สุดในโลก (Cuomo 1931, 27)

Lacrima di donna, fontana di malizia.

= น้ำตาของผู้หญิงคือน้ำพุแห่งเล่ห์เหลี่ยม

Le donne hanno sempre le lacrime in tasca.

= ผู้หญิงพกน้ำตาในกระเป๋าเสมอ

Piange occhio ma non piange core.

= น้ำตานารี ไหลออกจากตา หาได้ออกจากใจไม่

อย่างไรก็ดี น้ำตาของแม่ คือ น้ำตาที่บริสุทธิ์ ซึ่งกลั่นมาจากความรักและจริงใจที่มีต่อลูก มีคำกล่าวบทหนึ่งกล่าวว่า "lacrime di madre non cadono in terra" ซึ่งมีความหมายว่า "น้ำตาของแม่จะไม่ตกสู่พื้น" ตัวอย่างคำกล่าวนี้นี้ ต้องการแสดงให้เห็นว่า น้ำตาของแม่สามารถทำให้ลูกที่หลงผิด กลับมาเป็นคนดีได้ เช่นในกรณีของนักบุญออสติน (Sant'Agostino) ที่เคยเป็นคนไม่ดี แต่ด้วยน้ำตาของแม่ที่รักและปรารถนาดีต่อลูก น้ำตาของนางไม่ตกลงพื้น เพราะเทวทูตทั้งหลายช่วยรองรับน้ำตานี้ไว้ แล้วนำไปถวายต่อพระเจ้า ท่านจึงกลับมาเป็นคนดีและได้กลายเป็นนักบุญในที่สุด (Cuomo 1931, 28)

อนึ่ง ในอดีต การศึกษาสงวนไว้ให้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากผู้หญิงไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาหรือมีความรู้ เพราะอย่างไรก็ต้องแต่งงาน มีครอบครัว และทำหน้าที่เมียและแม่ไปจนวันตาย ผู้หญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูง มีโอกาสได้เล่าเรียนมากกว่าผู้หญิงชนชั้นล่าง กล่าวคือ พวกหล่อนจะถูกส่งไปอยู่สำนักแม่ชี (convento) โดยจะได้รับการฝึกเรียนเขียนอ่าน อบรมมารยาทกุลสตรีในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเป็น *แม่ศรีเรือน* ในภายหน้า

สำหรับผู้ชาย การที่ผู้หญิงมีความรู้ ถือเป็นเรื่องอันตรายและอาจก่อผลร้ายให้ตนในอนาคต กล่าวคือ การมีความรู้จะทำให้ผู้หญิงกล้าและฉลาดขึ้น ภรรยาอาจไม่ยอมเชื่อฟังหรืออยู่ในโอวาทของสามีอีกต่อไป การมีความรู้ จะทำให้ผู้หญิงบกพร่องในการทำหน้าที่ภรรยา เพราะมีว่แต่สนใจเรื่องภายนอก ดังนั้น เพื่อเป็นการระงับเหตุดังกล่าว จึงมีการปลูกฝังและเผยแพร่ความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงฉลาดหรือมีความรู้เป็นเรื่องประหลาด ผู้หญิงที่ดีไม่ควรฉลาดเกินชาย ไม่เช่นนั้นจะไม่ได้แต่งงาน เพราะไม่มีชายใคอยากได้ผู้หญิงเก่งกว่าตนเป็นภรรยา

Donna che sa il latino è rara cosa, ma guardati dal prenderla in sposa.

= สตรีที่รู้ละตินเป็นของมีค่าหายาก แต่อย่าได้แต่งงานด้วย

ภาษาละติน เป็นอุปลักษณะแทนความรู้ ดังนั้น ผู้หญิงที่มีความรู้จึงเป็นเรื่องประหลาดและถูกมองว่าไม่ดี

Donna dotta, casa disordinata.

= หากนารีมีความรู้ บ้านช่องจะมีแต่ความรุงรัง

Donna di latino, non può allevare bambino.

= สตรีรู้ละติน จะเลี้ยงลูกไม่ได้

การมีความรู้จะทำให้ผู้หญิงบกพร่องในหน้าที่ ทั้งในบทบาทเมียและแม่

Meglio moglie barbuta che dotta.

= มีเมียมีหนวด ดีกว่ามีเมียคงแก่เรียน

สำนวนนี้เป็นการแนะนำให้ผู้ชายเลือกผู้หญิงหน้าตา น่าเกลียดเป็นภรรยา แม้มีหนวดก็ไม่เป็นไร เพราะอย่างไร ก็คงไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเท่ากับการมีภรรยาที่มีความรู้

Misera è la donna a cui manca la lingua, ma felice è l'uomo che se la prende.

= หญิงใดไร้ลิ้นก็ไร้สุข แต่ชายใดแต่งงานด้วย ชายนั้นจะเป็นสุข

ผู้หญิงได้รับการอบรมให้รู้จัก *สงบปากสงบคำ* ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติที่สตรีพึงมี ผู้หญิงที่ดีควรเงียบให้เป็น ไม่พูดมาก เพราะการพูดมาก ทำให้พวกหล่อนดูไม่งาม ไม่สมเป็นกุลสตรี นอกจากนี้ หากผู้หญิงมีว่แต่จับกลุ่มคุย ก็จะไม่สนใจงานบ้านงานเรือนที่ต้องรับผิดชอบ

เนื่องจากผู้ชายเกรงว่า วันหนึ่งวันใด ผู้หญิงอาจต้องการรู้ ‘ภาษาละติน’ และอยากลองใส่ ‘กางเกง’ แบบผู้ชายบ้าง ผู้ชายจึงต้องหาวิธีการบางอย่างไม่ให้ผู้หญิงออกนอกกลุ่มนอกรทาง โดยการใช้กำลังและความรุนแรงกับผู้หญิง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสั่งสอนให้ผู้หญิงเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดหรือประพฤติผิดนอกรกรอบ

อนึ่ง ในสังคมชายเป็นใหญ่ การใช้กำลัง เป็นสิ่งแสดงถึงอำนาจที่ผู้ชายมีเหนือผู้หญิง ดังนั้น การที่สามีจะสั่งสอนหรือลงโทษภรรยาที่ไม่เชื่อฟัง ภรรยาที่กระทำความผิดจึงเป็นเรื่องปกติและไม่ผิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Mogli e noci voglion le mani atroci.

= เมียและถั่ว ต้องทุบด้วยมือแรง ๆ

Donne e bisticche, più si battono e più diventano tenere.

= ผู้หญิงและเนื้อสตั๊ก ยิ่งทุบมากเท่าไร ยิ่งอ่อนนุ่มมากขึ้นเท่านั้น

Per far la moglie buona, c'è bisogno del bastone.

= อยากให้เมียดี ต้องตีด้วยกระบอง

3.2 ผู้หญิง: มุมมองด้านบวกในสุภาษิต

แม้สุภาษิตจะนำเสนอภาพสตรีในด้านลบมากมาย ภาพสตรีในด้านบวกก็ปรากฏในหลาย ๆ ส่วนเช่นกัน ทั้งนี้ เป็นเพราะโลกของเราขาดผู้หญิงไม่ได้ ผู้หญิง นอกจากจะมีส่วนสำคัญในการทำให้บ้านหรือครอบครัวมีความสุขเรียบร้อย ผู้หญิง นับเป็นส่วนจำเป็นที่ทำให้สังคมของเราสมบูรณ์และน่าอยู่ยิ่งด้วย ดังนั้น โลกเราจะงดงามได้อย่างไร ถ้าขาดผู้หญิง

La donna è la casa.

= ผู้หญิงคือบ้าน

Dove non c'è donna non c'è casa.

= ที่ใดไม่มีสตรี ที่นั่นก็ไม่มีบ้าน

Uomo senza moglie, è mosca senza capo.

= ชายขาดภรรยา เหมือนแมลงวันขาดหัว

หากแมลงวันไม่มีหัว ก็คงบินสะเปะสะปะไร้ทิศทาง เช่นเดียวกันกับผู้ชาย หากไม่มีภรรยาอยู่ข้างกาย ซึ่งคอยเป็นเพื่อนคู่คิด เป็นมิตรที่คอยให้คำปรึกษาชี้แนะ ชีวิตก็เหมือนการขาดเข็มทิศในการดำเนินชีวิต

Una casa senza donna è come una lanterna senza lume.

= บ้านที่ไร้สตรี ไม่ต่างอะไรกับโคมที่ไร้ดวงไฟ

Senza donna a lato, l'uomo non è beato.

= ไร้สตรีเคียงกาย ชีวิตชายไร้สุข

Una donna senza lingua, non vale niente.

= คุณค่าไม่มี หากนารีไร้ลิ้น

สำนวนนี้แสดงความย้อนแย้งกับคำสอนก่อนหน้านี ที่แนะนำให้ผู้หญิงรู้จักเงียบ ไม่พูดมาก

จากตัวอย่างที่นำเสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่า สุภาษิตมีลักษณะที่คลุมเครือ ย้อนแย้ง มีความขัดแย้งในตัวเอง กล่าวคือ สุภาษิตนำเสนอผู้หญิงทั้งด้านลบและด้านบวก ซึ่งลักษณะเช่นนี้ ทำให้สุภาษิต ไม่ได้เป็นอะไรที่ตายตัวหรือคงที่ แต่สามารถปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย และทำให้สุภาษิตยังคงอยู่จวบจนทุกวันนี้

4. บทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์ พบว่า สุภาษิตสะท้อนมุมมองและทัศนคติของสังคมอิตาเลียนที่มีต่อผู้หญิงในมิติต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้ การศึกษาสุภาษิต ซึ่งเป็นมรดกและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษนับร้อยนับพันปี ทำให้เราเข้าใจและได้รับความกระจ่างมากขึ้นเกี่ยวกับแนวคิดและอคติเรื่องความเกลียดชังผู้หญิง ซึ่งสืบทอดกันมาจากยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่ง ผู้หญิงถูกตีตราว่าเป็นผู้สืบทอดความชั่วร้ายจากเอวา ผู้หญิงคือเพศที่อ่อนแอ ไร้ความสามารถ ไร้ปัญญา

นอกจากนี้ สังคมที่มีชายเป็นใหญ่ได้ปลูกฝังค่านิยมให้ผู้ชายกดขี่ผู้หญิง และผู้หญิงต้องเชื่อฟังผู้ชาย ก่อให้เกิดช่องว่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ จนกลายเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถหาทางออกได้ ทั้งนี้ อคติและปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศดังกล่าว ล้วนเกิดจากการที่ผู้ชายมีความวิตกกังวลและกลัว 'ความเป็นอื่น' ของผู้หญิง รวมถึงบทบาทและสถานะของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ทำให้ผู้ชายเกรงว่าอำนาจที่มีอยู่เหนือผู้หญิงเสมอมาอาจจะต้องสูญเสียไป ด้วยเหตุนี้

ผู้ชายจึงใช้สุภาชิตเป็นเครื่องมือในการโจมตีและกล่าวหาผู้หญิง รวมทั้งเผยแพร่แนวคิดและค่านิยมที่เต็มไปด้วยอคติดังกล่าว เพื่อควบคุมและกำหนดบทบาทและพื้นที่ของผู้หญิง

อย่างไรก็ดี สุภาชิตได้นำเสนอทั้งด้านดีและไม่ดีของผู้หญิง ผู้หญิงมีทั้งดีและเลว ‘แม่’ คือ ผู้หญิงที่ดีที่สุดและควรแก่การยกย่อง และด้วยลักษณะที่แฝงความกำกวมและคลุมเครือของสุภาชิตนี้เอง แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของวัฒนธรรมที่ไม่คงที่หรือตายตัว จึงส่งผลให้สุภาชิตสามารถดำรงและสืบทอดต่อไปไม่สิ้นสุด

รายการอ้างอิง

ภาษาต่างประเทศ

- Beauvoir, Simone de. 2011. *The second sex*. C. Borde, & S. Malovany-Chevallier, Trans. London: Vintage Books.
- Canziani, Estella. 1913. Piedmontese Proverbs in Dispraise of Woman. *Folklore* 24(1): 91-96.
<http://www.jstor.org/stable/1255260>
- Cuomo, Matteo. 1931. *La donna nei proverbi*. Salerno: Di Giacomo Editore.
- Donna. (n.d.). In *Enciclopedia on line Treccani*.
https://www.treccani.it/enciclopedia/donna_%28Enciclopedia-dei-ragazzi%29/, accessed October 10, 2020.
- Ercolani, Paolo. (n.d.). La filosofia delle donne: uguaglianza, differenza, in-differenza.
<http://ilrasoiodioccam-micromega.blogautore.espresso.repubblica.it/files/2013/07/Donne-e-filosofia.pdf>, accessed October 15, 2020.
- Istituto Italiano Edizioni Atlas. (n.d.-a). L'universo al femminile.
<https://www.edatlas.it/documents/ed5136cf-c58f-463f-84d7-8fcc4918c2d4>, accessed October 10, 2020.
- Istituto Italiano Edizioni Atlas. (n.d.-b). L'uomo e l'immagine della donna.
<http://www.edatlas.it/documents/665045dc-2f16-47ec-9431-30c436b5d60d>, accessed October 10, 2020.
- Istituto Italiano Edizioni Atlas. (n.d.-c). Le donne nel Rinascimento.
<https://www.edatlas.it/documents/5fc7996e-0050-4997-91ee-d1de7fe6b887>, accessed October 10, 2020.
- Lapucci, Carlo. 2007. *Dizionario dei proverbi italiani*. Milan: Arnoldo Mondadori Editore.
- Millett, Kate. 2000. *Sexual Politics*. Urbana: University of Illinois Press.
- New UN gender study: Women 'far from having an equal voice to men'. 2020, 20 October. *UN News*.
<https://news.un.org/en/story/2020/10/1075832>
- Ortner, Sherry B. 1972. Is female to male as nature is to culture? *Feminist Studies* 1(2): 5-31.
<http://www.jstor.org/stable/3177638>
- Russell, Rinaldina (Ed.). 1997. *The feminist encyclopedia of Italian literature*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Schipper, Mineke. 2006. *Never marry a woman with big feet: Women in proverbs from around the world*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Skuz-Biatousz, Sylvia. 2005. Lo stereotipo della donna nelle unità paremiologiche italiane. *Ambra* (6): 289-299.
https://www.academia.edu/5876618/Lo_stereotipo_della_donna_nelle_unita_peremiologiche_italiane_Savaria_Szombathely_Ungheria_2005
- Staszak, Jean-François. 2009. Other/Otherness. In *International encyclopedia of human geography: A 12-volume set*, Kitchin, and Thrift, eds., 1-7. Oxford: Elsevier Science. <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:77582>
- Teles, Kenneth. 2017. Honouring Mary our Mother, a Model for Women and Mothers. <http://familyservicecentregoa.org/resources/honouring-mary-our-mother-a-model-for-women-and-mothers/>, accessed October 15, 2020.
- Zucca, Michela. 2010. *Storia delle donne da Eva a domani*. Naples: Edizioni Simone.